Cumhuriyetin 100. Yılına Armağan

KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE
ATA YADİGÂRI
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ

II. CİLT

Ankara • 2023

Ankara Üniversitesi Yayınları: 831
A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Yayınları: 301

ISBN: 978-605-136-735-4 (Tk)
ISBN: 978-605-136-738-5 (2.c)

KİTAP: Cumhuriyetin 100. Yılına Armağan
Kuruluşundan Günümüze Ata Yadigârı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

EDİTÖRLER: Prof. Dr. Levent KAYAPINAR, Doç. Dr. Murat KÜÇÜK, Doç. Dr. Rüya BAYAR, Dr. Öğr. Üyesi Türkan Banu GÜLER, Araş. Gör. Dr. Derya Koray DÜŞÜNCELİ, Araş. Gör. Muhammet ÖKSÜZ.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
İncitaşı Sokak No: 10 06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 29/10/2023

İÇİNDEKİLER

100 YIL DÖNEMECİNDE TÜRKİYE'DE JAPONYA ARAŞTIRMALARI VE D.T.C.F. JAPON DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI 687
Nuri Bilgin İRİM 687

DTCF HALKBİLİMİ BÖLÜMÜNDE BULUNAN JAPON VE ÇİN MENŞELİ ESERLER HAKKINDA 713
Ali Merthan DÜNDAR 713

CUMHURİYETİN 100. YILINDA DİL VE TARİH - COĞRAFYA FAKÜLTESİ SİNOLOJİ ANABİLİM DALININ ÇİN DİLİ VE ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARINA YAPTIĞI KATKILAR 741
İnci ERDOĞDU 741

DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ, URDU DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI'NIN TARİHÇESİ VE DR. ŞEVKET BULU 755
Aykut KİŞMİR 755

FELSEFE 785
BİR FELSEFE BÖLÜMÜ TARİHÇESİ İÇİN ÖNSÖZ 787
Murat ÇELİK 787

NUSRET HIZIR: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ'NDE BİLİMSEL FELSEFE 797
Ömer Faik ANLI 797

HALKBİLİMİ 821
ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİNDE HALKBİLİMİNİN TARİHİ 823
Serpil AYGÜN CENGİZ 823

FOLKLORUN SİYAH SICAK GÜNEŞİ: SEDAT VEYİS ÖRNEK 861
Serpil AYGÜN CENGİZ 861

HİTİTOLOJİ 899
GEÇMİŞTEN GELECEĞE HİTİTOLOJİ 901
Leyla MURAT KARAKURT 901

KAFKAS DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ 937
TÜRKİYE'DE ARMENOLOJİNİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI 939
Doğanay ERYILMAZ 939

Hülya ERASLAN 939

SANAT TARİHİ 951

KATHARINA OTTO-DORN: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ'NDE "*SANAT TARİHİ VE TÜRK SANATI KÜRSÜSÜ*"NÜN KURULUŞ YILLARI 953

Ziya Kenan BİLİCİ 953

SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATI 977

DOĞUDAN BATIYA VE GÜNEYE: FAKÜLTEMİZİN SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI BÖLÜMÜ 979

Hüseyin MEVSİM 979

KURULUŞUNUN 32. YILINDA BULGAR DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI 1021

Hüseyin MEVSİM 1021

BİR CUMHURİYET ÇINARININ GÖLGESİNDE LEH DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI 1041

Seda KÖYCÜ 1041

CUMHURİYETİN İLK RUS DİLİ VE EDEBİYATI KÜRSÜSÜNÜN TARİHÇESİ: EMEĞİ GEÇENLER 1049

Leyla Çiğdem DALKILIÇ 1049

RUS DİLİ KÜRSÜSÜNDE TÜRKOLOG, TARİHÇİ İKİ DEĞER: ABDÜLKADİR İNAN-AKDES NİMET KURAT 1101

Tuğba AYDOĞDU YÜKSEL 1101

SOSYOLOJİ 1119

BEHİCE BORAN'IN TÜRKİYE'DE SOSYOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLERE KATKISI 1121

Hayriye ERBAŞ 1121

NİYAZİ BERKES'İN TÜRKİYE'DE SOSYOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLERE KATKISI 1141

Mustafa Doğacan SÜMER 1141

Hayriye ERBAŞ 1141

BİR VAROLMA VE MÜCADELE ALANI OLARAK DTCF SOSYOLOJİ 1155

Hayriye ERBAŞ 1155

TARİH 1197

ESKİÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI ve HALİL DEMİRCİOĞLU ile FÜRUZAN KINAL'IN ESKİÇAĞ TARİHİ ÇALIŞMALARINA KATKILARI 1199
Türkan Banu GÜLER 1199
Hülya BOYANA 1199

TÜRKİYE'DE ORTAÇAĞ TARİHÇİLİĞİNDE AKDES NİMET KURAT VE EKOLÜ 1213
İlhan ERDEM 1213

SELÇUKLU TARİHİNE ADANMIŞ BİR ÖMÜR VE PROF. DR. ALİ SEVİM 1223
Mustafa UYAR 1223

TÜRK ULUSLAŞMASI VE TARİH YAZIMINDA GENEL TÜRK TARİHİ ÇALIŞMALARININ YERİ 1239
Abdullah GÜNDOĞDU 1239

SAYGIN BİR PROFESÖRÜN ARDINDAN: HİKMET YAVUZ ERCAN 1261
Haldun EROĞLU 1261

DTCF'DE ANNALES EKOLÜ'NÜN İZİNDE BİR KÜRSÜ: YENİÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI 1303
Hülya TAŞ 1303

DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ'NDE TÜRK TARİHÇİLİĞİNE KATKI SUNMUŞ İKİ YENİÇAĞ TARİHÇİSİ: PROF. DR. BEKİR SITKI BAYKAL VE PROF. DR. MAHMUT HASAN ŞAKİROĞLU 1325
Ertan ÜNLÜ 1325

PROF. DR. MEHMET MUZAFFER ARIKAN'IN HAYATI VE ESERLERİ 1343
Abdüllatif ARMAĞAN 1343

CUMHURİYET'İN 100. YIL DÖNEMİNDE DTCF'DE ORD. PROF. ENVER ZİYA KARAL VE PROF. DR. YÜCEL ÖZKAYA 1357
Hamiyet SEZER FEYZİOĞLU 1357

DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ YAKINÇAĞ TARİHİ KÜRSÜSÜ İÇİN ÖNEMLİ BİR DEĞER: PROF. DR. MUSTAFA AKDAĞ (1913-1973) 1367
Merve Cemile SÖNMEZ 1367

DTCF YAKINÇAĞ TARİHİ KÜRSÜSÜ'NDEN PROF. DR. MUSA ÇADIRCI 1379
Tülay ERCOŞKUN 1379

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1403
PROF. KENAN AKYÜZ'ÜN YENİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARINA KATKILARI 1405
Nurullah ÇETİN 1405
PROF. DR. ŞERAFETTİN TURAN'IN YAŞAM ÖYKÜSÜ 1419
Selda KAYA KILIÇ 1419
TÜRKİYE'DE HUNGAROLOJİ'NİN KURULMASI VE GELİŞMESİ 1443
Erdal ÇOBAN 1443
TÜRKOLOJİ BÖLÜMÜ: GİRİŞ. 1457
Aysu ATA 1457

DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ'NDE TÜRK TARİHÇİLİĞİNE KATKI SUNMUŞ İKİ YENİÇAĞ TARİHÇİSİ: PROF. DR. BEKİR SITKI BAYKAL VE PROF. DR. MAHMUT HASAN ŞAKİROĞLU

TWO EARLY MODERN HISTORIANS WHO CONTRIBUTED TO TURKISH HISTORIOGRAPHY AT THE FACULTY OF LANGUAGE AND HISTORY-GEOGRAPHY: PROF. DR. BEKİR SITKI BAYKAL AND PROF. DR. MAHMUT HASAN ŞAKİROĞLU

Ertan ÜNLÜ

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, eunlu@ankara.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8192-0359

Öz

Bu bildiride Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Türk tarihçiliğine katkı sunmuş iki Yeniçağ tarihçisi konu edilmektedir. Bunlardan biri bir dönem Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi dekanlığı da (1950-1951) yapmış olan Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal (1908-1987)'dır. Diğeri ise İtalya Cumhuriyeti Liyakat Nişanı'na sahip Prof. Dr. Mahmut Hasan Şakiroğlu (1939-2013)'dur. Bu iki bilim adamının burada konu edilmesindeki temel etken, onların Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı'nın değişik iki kuşağının temsilcileri olmalarıdır. Zira Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa'da yetiştirdiği ilk bilim adamları arasında yer alan Bekir Sıtkı Baykal, DTCF'deki akademik yaşamına 1935'te başlamış ve Yeniçağ Kürsüsü'nün teşkil edilmesinde de mühim rol oynamıştır. Ayrıca uzun yıllar Yeniçağ Kürsüsü'nün başkanlığını da üstlenen Bekir Sıtkı Baykal, Şubat 1969'da Yeniçağ Kürsüsü'ne asistan olarak girmiş olan Mahmut Hasan Şakiroğlu'nun da doktora danışmanıdır. Dolayısıyla Bekir Sıtkı Baykal ve Mahmut Hasan Şakiroğlu arasındaki hoca-öğrenci bağı da bu çalışma için anlamlıdır. Bununla birlikte her iki bilim adamının akademik yönden birbirleriyle ortak noktaları olduğunu da belirtmek lazımdır. Nihayetinde hem Bekir Sıtkı Baykal hem de Mahmut Hasan Şakiroğlu akademik hayatlarının

belirli bir aşamasında yurt dışında ilmi çalışmalarda bulunmuşlardır: Almanya ve İtalya. Bu minvalde onların Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda iki farklı ekol oluşturduklarını söylemek mümkündür. Yabancı dillerden tercüme ettikleri kitap ve makalelerin yanı sıra gerek Bekir Sıtkı Baykal gerekse Mahmut Hasan Şakiroğlu Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda Avrupa tarihi dersleri de vermişlerdir. Bekir Sıtkı Baykal'ın Yeni Zamanlarda Avrupa Tarihi isimli eseri bu açıdan ehemmiyet arz etmektedir. Mahmut Hasan Şakiroğlu'nun Osmanlı Sultanı Hizmetindeki Venedikli Korsanlar ve Casuslar adlı İtalyanca telif ettiği kitap ile İtalya'ya dair yayınlamış olduğu ansiklopedi maddelerinin de bu bağlamda altı çizilmelidir.

Anahtar Sözcükler: *Bekir Sıtkı Baykal; Mahmut Hasan Şakiroğlu; Ankara Üniversitesi; Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi; Tarih; Yeniçağ Tarihi*

Abstract

This paper focuses on two Early Modern historians who contributed to Turkish historiography at the Faculty of Language and History-Geography. One of them is Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal (1908-1987), who also served as the Faculty of Language and History-Geography dean for a period (1950-1951). The other is Prof. Dr. Mahmut Hasan Şakiroğlu (1939-2013), who was awarded the Order of Merit of the Italian Republic. The main reason why these two scholars are discussed here is that they were the representatives of two different generations of the Department of Early Modern History. Bekir Sıtkı Baykal, among the first scholars trained in Europe by the Republic of Turkey, started his academic life at the Faculty of Language and History-Geography in 1935 and played an important role in establishing the Early Modern History Chair. Bekir Sıtkı Baykal, who was also the chairman of the Early Modern History Chair for many years, was also the doctoral advisor of Mahmut Hasan Şakiroğlu, entered the Early Modern History Chair as an assistant in February 1969. Therefore, the teacher-student bond between Bekir Sıtkı Baykal and Mahmut Hasan Şakiroğlu is also meaningful for this study. However, it should also be noted that both scholars had academic points in common with each other. After all, both Bekir Sıtkı Baykal and Mahmut Hasan Şakiroğlu conducted scholarly studies abroad at a certain stage of their academic lives: Germany and Italy. In this respect, it is possible to say that they formed two different ecoles in the Department of Early Modern History. In addition to the books and articles they translated from foreign languages, both Bekir Sıtkı Baykal and Mahmut Hasan Şakiroğlu gave lectures on European history at the Department of Early Modern History. Bekir Sıtkı Baykal's European History in New Times work is important in this respect. Mahmut Hasan Şakiroğlu's book titled Venetian

Pirates and Spies in the Service of the Ottoman Sultan and the encyclopedia articles he published in Italy should also be underlined in this context.

Keywords: *Bekir Sıtkı Baykal; Mahmut Hasan Şakiroğlu; Ankara University; Faculty of Language and History-Geography; History; Early Modern History*

Giriş

Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal (1908-1987)[1] ve Prof. Dr. Mahmut Hasan Şakiroğlu (1939-2013)[2] Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Türk tarihçiliğine katkı sunmuş farklı kuşaktan iki Yeniçağ tarihçisidir. Bu bildiride de hayatlarıyla birlikte onların bu katkıları konu edilmektedir. Bu bağlamda bildiri iki kısımdan ibarettir. İlk kısımda Bekir Sıtkı Baykal'a yer verilecektir. İkinci kısımda ise Mahmut Hasan Şakiroğlu'na değinilecektir. Eserleriyle birlikte fakülte arşivinde bulunan personel dosyaları ve literatür çalışmanın kaynaklarını teşkil etmektedir.

Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal (1908-1987)

Bekir Sıtkı Baykal 1908 yılında Rize'ye bağlı Fındıklı-Yeniköy'de dünyaya gelmiştir. Personel dosyasındaki bazı belgelerde ise Baykal'ın doğum yeri Hopa olarak kaydedilmiştir. Babasının adı Mehmet, annesinin adı Fatma'dır. Eşinin ismi de Emine'dir. Şakiroğlu'nun vurguladığı üzere altı çocukları olmuştur (1987, s. 539).

[1] Bekir Sıtkı Baykal'ın hayatı hakkında bk. (Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal'ın Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arşivi'ndeki personel dosyası; Çoker, 1983, s. 585-590; Şakiroğlu, 1987, s. 535-550; Şakiroğlu, 1992, s. 246; Şakiroğlu, 1995, s. 451-461; Demir ve Atılgan, 2008, s. 56-57).

[2] Mahmut Hasan Şakiroğlu'nun hayatı hakkında bk. (Prof. Dr. Mahmut Hasan Şakiroğlu'nun Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arşivi'ndeki personel dosyası; Süslü, 1986, s. 221-222; Eyice, 2014, s. 493-507; Yeşil, 2019, s. 547; Özcan ve Doğan, 2019).

Rus işgali dolayısıyla ilköğrenimine Denizli'nin Çal Kazası Numune Okulu'nda başlayan Baykal, eğitimini 1922 senesinde Fındıklı'da tamamlamıştır. Ortaokul ve liseyi ise Trabzon'da yatılı okumuştur. Trabzon Erkek Lisesi'nden 1928'de mezun olan Baykal, yüksek tahsilini 1929-1935 yılları arasında Almanya'da yapmıştır (Çoker, 1983, s. 585-590). Zira genç Cumhuriyet'in yetişmiş bilim adamlarına ihtiyacı vardır ve lisenin son yılında girdiği sınavı kazanan Bekir Sıtkı Baykal bunun için Almanya'ya yollanmıştır.

Bekir Sıtkı Baykal, tarih öğrenimi için gönderildiği Almanya'da yatılı bir lisede gördüğü bir buçuk yıllık dil eğitiminin ardından Berlin Üniversitesi'nde yüksek tahsiline başlamıştır. Ancak sağlık sorunları nedeniyle üç sömestr sonra Freiburg Üniversitesi'ne geçmiştir. 1935'te savunduğu *Bağdat Demiryolu Sorunu (1890-1903)* başlıklı doktora teziyle Freiburg Üniversitesi'nde lisansüstü eğitimini tamamlamış[3] ve akabinde de yurda dönmüştür (Çoker, 1983, s. 585-590).

Türkiye'ye döndükten sonra Bekir Sıtkı Baykal, o zamanlar kuruluş aşamasında olan DTCF'ye 1 Ekim 1935'te tarih doçenti olarak atanmış ilk öğretim üyesidir (Koç, 2016, s. 33). Dosyasında 30 Kasım 1935'te görevine başladığı yazılıdır. Bu bağlamda Baykal, benimsediği Alman eğitim metodu ve disipliniyle DTCF'deki Alman ekolünün temsilcilerindendir.

1 Kasım 1936-30 Ekim 1937 tarihleri arasında yedek subay olarak askerliğini yapan Baykal, 1 Kasım 1937'de Yeni ve Son Zamanlar Tarihi doçenti olarak yeniden DTCF'deki görevine dönmüştür. Ancak Baykal asıl doçentliğini *93 Harbi Esnasında Muhtelif Tavassut ve Sulh Şayia ve Teşebbüsleri* adlı habilitasyon tezini Muzaffer Göker ve Hikmet Bayur'un değerlendirmesinin ardından, Fuat Köprülü'nün de dahil olduğu jüri önünde 17 Mart 1941'de yaptığı savunma ve akabinde de 20 Mart 1941'de *Lehistan'ın birinci taksimi ve*

[3] Baykal'ın personel dosyasındaki bazı belgelerde Berlin Üniversitesi'nden ya da Berlin Üniversitesi Felsefe Şubesi'nden veya Berlin Freiburg Üniversitesi Felsefe Şubesi'nden mezun şeklinde yazılıdır. Diğer bazı belgelerde de Freiburg Üniversitesi Felsefe Şubesi'nden ya da Freiburg Üniversitesi'nden mezun olarak kaydedilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin bu işle alakası başlıklı konuyu jüri heyeti, diğer profesörler ve öğrenci huzurunda anlattıktan sonra almıştır.

Bekir Sıtkı Baykal'ın profesörlüğe yükseltilmesi ise Enver Ziya Karal'ın 22 Kasım 1943 tarihli raporu ve Şevket Aziz Kansu'nun başkanlığında 24 Aralık 1943'te toplanan Profesörler Meclisi'nde alınan kararla olmuştur. Bu noktada Enver Ziya Karal, yayınlarıyla ilgili değerlendirmeler sonrasında Baykal'ın profesörlüğe layık bir akademisyen olduğunu şu sözlerle raporunda belirtmiştir: "*Hocalık mesleğine bağlılığı, çalışkanlığı, ilmi usule sahip oluşu, Almancaya tasarrufu, Fransızca ve İngilizceden istifade edebilecek bir durumda bulunuşu ve her türlü sitayişin üstünde olan ahlaki meziyetleri, Bekir Sıtkı Baykal'ı profesörlük unvan ve rütbesini taşımaya haklı olarak salahiyetli kılmaktadır.*"

Profesörlük unvanını aldığı yıl Türk Tarih Kurumu üyeliğine de seçilen Bekir Sıtkı Baykal, 07 Ekim 1942'de günümüzde fakülte sekreterliğine eş olan fakülte müdürlük görevine atanmıştır. O bu görevi vekil ve asil olarak 1943, 1944, 1945 yıllarında da sürdürmüştür.

Personel dosyasındaki bir belgeye göre Baykal, 26 Haziran 1947'de Coğrafya Bölümü Ekonomi Coğrafya Kürsü Profesörlüğü ile de görevlendirilmiştir. 21 Ocak 1948'de de Ankara Üniversitesi senato üyeliğine seçilmiştir. Bu dönemlerde o, her ne kadar Yeniçağ Tarihi Kürsüsü 1946'da kurulmuş olsa da (Süslü, 1986, s. 47), Tarih Profesörü olarak kayıtlarda geçmektedir. Yeniçağ Tarihi Kürsü Profesörü olarak vurgulandığında ise yıl 1950'dir. Kendisinin son doktora öğrencisi Şakiroğlu'na göre DTCF'de güçlü bir Yeniçağ Tarihi Kürsüsü yaratan (1995, s. 452) Baykal, uzun yıllar Yeniçağ Tarihi Kürsüsü başkanlığı vazifesini de yürütmüştür.

Bekir Sıtkı Baykal 21 Ocak 1950'de de DTCF'ye dekan olarak atanmıştır. Onun bu görevi istifa ettiği 21 Aralık 1951'e kadardır. 22 Ekim 1960-15 Ekim 1961 aralığında da Baykal Erzurum Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü yapmıştır. Bu vazifesiyle beraber Baykal, 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra, 30

Aralık 1960-28 Temmuz 1961 tarihlerinde Üniversite kontenjanından Temsilciler Meclisi üyeliğinde bulunmuştur. Bu, Baykal'ın hayatındaki tek siyasi faaliyeti olmuştur (Şakiroğlu, 1987, s. 542).

Bekir Sıtkı Baykal, Alman Akademik Araştırmalar Derneği (DAAD) gibi kurumlardan aldığı burslarla başta Almanya olmak üzere, İtalya, Fransa ve İngiltere'de de araştırmalar yapmış, 43 yıllık aktif meslek hayatının ardından 13 Temmuz 1978'de de yaş haddinden fakültemiz ve Üniversitemizden emekliye ayrılmıştır. 4 Temmuz 1987'de de Ankara'da vefat etmiştir.

Bekir Sıtkı Baykal, 43 yıllık aktif meslek hayatı içinde sadece DTCF'de dersler vermemiştir. Siyasal, Hukuk, Ziraat ve Veteriner fakülteleri gibi Üniversitemizin değişik fakülteleri ile Zafer ve Yükseliş Mimarlık ve Mühendislik Yüksek Okulu'nda da Devrim Tarihi derslerini okutmuştur. Merkezi Brüksel'de bulunan Beynelmilel Tarih Öğretmenleri Cemiyeti'ne üye olarak da seçilmiş olan Baykal, 1955-1956 döneminde Amerika'da bulunan William and Mary College ile North Carolina Üniversitesi'nde; Mart-Haziran 1962'de Merkezi Antlaşma Teşkilatı (CENTO) tarafından Karaçi, Pencap, Lahor, Peşaver ve Tahran Üniversitelerinde; 1964 yaz sömestrinde ise Almanya'nın Kiel Üniversitesi'nde Türk ve Osmanlı tarihi hakkında dersler ve konferanslar da vermiştir.

Bekir Sıtkı Baykal'ın akademik yaşamı bunlarla sınırlı değildir. Zira Baykal, öğretim üyeliği boyunca gerek Üniversitemiz gerek Türk Tarih Kurumu adına İstanbul, İzmir, Tenerife, Moskova, Şikago, Bükreş, Belgrad, Atina, Viyana, Sofya, Roma, Cambridge, Trier, Münih, Bonn, Lahey gibi şehirlerde çeşitli tarihlerde düzenlenen *Uluslararası Tarihi İlimler Kongresi*, *Güneydoğu Avrupa Etütleri Kongresi*, *Uluslararası Türkoloji Kongresi* vb. kongreler ve diğer bazı etkinliklere de katılmıştır.

Yine Bekir Sıtkı Baykal, 1941-1961 aralığında yayınlanan Tarih Vesikaları Dergisi'nin yanı sıra, günümüzde hala faal olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi (1942) ile Tarih Araştırmaları Dergisi (1963)'nin çıkarılmasında da pay

sahibidir. Ayrıca Baykal, Millî Eğitim Bakanlığı'nın Ekim 1943'te yayınlamaya başladığı ve adı daha sonra Türk Ansiklopedisi olarak değiştirilerek 1984'e kadar yayın hayatını sürdüren İnönü Ansiklopedisi'nde de görevlendirilmiştir.

Asıl araştırma alanı Yakınçağ tarihi olan Bekir Sıtkı Baykal, zamanla çalışma alanını Yeniçağ tarihine kaydırmıştır. Ancak Baykal, her iki alanda da kalem oynatmayı sürdürmüştür. Dolayısıyla Baykal'ın yayınlarının çeşitlilik gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu çeşitlilikte onun Osmanlıca, Almanca gibi kaynak ve Batı dillerine olan hâkimiyeti etkilidir.

Bu doğrultuda Baykal sadece Türk ve Osmanlı tarihiyle ilgilenmemiştir. Yapmış olduğu tercümeler ve yazmış olduğu kitapla, her ne kadar kendisi doğrudan bir Avrupa tarihçisi olmasa da, Avrupa tarihine de yönelmiştir. Zaten Şakiroğlu'na göre Baykal, Avrupa kaynakları kadar, kendi kaynaklarımız üzerinde de durulması gerektiğine inanmış ve iki tarafın kaynaklarının karşılaştırılmasının lüzumuna dikkat çekerek, kendisinden sonra yetişenlerin de böyle olmasını arzulamış bir ilim adamıdır (1995, s. 452). Bu anlamda Baykal'ın Türkiye'de çağdaş tarih anlayışının yerleşmesine katkısı muhakkaktır. Kaldı ki Baykal, DTCF'de modern metotlarla Avrupa tarihi okutmayı amaçlamıştır ve bunu son emeklilik gününe kadar da başarı ile yerine getirmiştir. Dolayısıyla onun, ülkemizde Avrupa tarihine yönelik olan akademik çalışmalara öncülük ettiğini söylemek pek de yanlış olmayacaktır.

Bu çerçevede Baykal'ın Türk Tarih Kurumu'nun "Dünya Tarihi" serisi kapsamında 1961'de yayınladığı ve Otuz Yıl Savaşı Devri'ni konu edinen *Yeni Zamanda Avrupa Tarihi* adlı kitabının altı çizilmelidir. Zira bu kitap, Baykal'ın Avrupa tarihi ile ilgili düşüncelerinin bir yansımasıdır. Şöyle ki çalışmada Baykal, sadece Otuz Yıl Savaşları'nı anlatmamıştır. Savaşın parçasını teşkil eden Avrupa devletlerinin o dönemki siyasi ve kültürel durumlarını da ele almıştır ki Baykal'ın gerçek anlamda tarih tanımı ve bu tanımdan yola çıkarak tasavvur ettiği "Avrupa Tarihi" bu doğrultudadır: *Tarih, milletlerde hayatın akışını yalnız bazı cepheleriyle değil, her cephesiyle ve bir bütün olarak*

göstermek zorundadır. Böyle olunca bir "Avrupa Tarihi"nin, aynı mekânda yan yana, hatta iç içe yaşamakta olan millet ve devletlerden her birinin tarihini topluca önümüze serebilmesi gerekir.

Baykal'ın bu tarih anlayışının oluşmasında Almanya'da görmüş olduğu eğitimin etkisi muhakkaktır. Bununla birlikte büyük çoğunlukla Alman kökenli ilim adamları ve tarihçilerden yapmış olduğu tercümelerin de rolü mühimdir: Jacob Christoph Burckhardt'ın *İtalya'da Rönesans Kültürü* (1957); modern tarih yazımının kurucusu olarak zikredilen Leopold von Ranke'nin *Büyük Devletler* (1944); Johann Gustav Droysen'in *Büyük İskender* (1945-1949); Ernst Reuter'in *Komün Bilgisi Şehirciliğe Giriş* adlı kitapları bunlardan bazılarıdır.

Bekir Sıtkı Baykal'ın tercüme faaliyetleri sadece Avrupa ve Dünya tarihiyle ilgili konuları içermez. O, yabancı ilim adamlarının Osmanlı tarihine yönelik çalışmalarını da Türkçeye kazandırmıştır. Bunun en bariz örneği, 1948 yılında Ankara Üniversitesi yayınları arasından çıkan, Romanyalı tarihçi Nicolae Iorga'nın *Osmanlı Tarihi* adlı eserinin beşinci cildidir. Bunun dışında Baykal, Leopold von Ranke'nin "Osmanlı Devleti'nin Kuvvetlerinin Esasları" isimli makalesini de tercüme etmiştir.

Bekir Sıtkı Baykal, ilmi çalışmalar için değer atfettiği tercüme faaliyetlerinin yanı sıra, yukarıda da vurgulandığı gibi, karşılaştırmalı tarihçiliği de önemsemiş ve bunu kendi çalışmalarına da yansıtmıştır. Bu noktada Cumhuriyet Halk Partisi Konferanslar Serisi içerisinde yer alan *Koca Ragıp Paşa-Büyük Friedrich, 18. asırda şark ve garp âlemine kısa bir bakış Türkiye-Prusya münasebetlerinin başlangıç ve 1765 senesine kadar inkişafı* adlı çalışması örnek verilebilir.

Bu çalışmalar dışında Baykal, Peçevi İbrahim Efendi'nin kaleme aldığı ve Kanuni Sultan Süleyman dönemi başlarından 1640'lara kadar gelen Osmanlı tarihini konu edinen *Tarih-i Peçevi*'yi sadeleştirerek iki cilt halinde yayımlamıştır. Yine Patrona Halil İsyanı hakkında önemli bir kaynak olan *Destarî Salih Tarihi*'ni de ilim dünyasına kazandırmıştır. Baykal'ın neşir

çalışmalarına, Ali Fuad Türkgeldi'nin 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti ile Avrupa ve Rusya arasında geçen olayları konu edinen *Mesâil-i Mühimme-i Siyâsiyye* isimli eseri ile Mabeynci Fahri Bey'in Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilişi, ölümü ve Yıldız Mahkemesi ile sonrasındaki yaşanan süreci ayrıntılarıyla anlatan *İbretnümâ*'sı ve Faik Reşit Unat'ın yarım kalan *Osmanlı Sefirleri ve Sefâretnâmeleri* adlı çalışmaları da eklenir.

Osmanlı tarihi çalışmaları için önemli olan kaynak eser neşirleri haricinde Baykal, 17. ve 18. yüzyıllar Osmanlı para düzeni, ayanlık, 1877 Harbi, I. Meşrutiyet, Erzurum Kongresi gibi çeşitli konularla ilgili arşiv belgelerini de yayımlamıştır. Ancak bunlar Baykal'ın ilmi çalışmalarının küçük bir kısmıdır. Zira Baykal, Fatih Sultan Mehmet'ten Mithat Paşa ve Atatürk'e; Lehistan'ın ilk taksiminden Bismarck ve Lord Salisbury'nin Osmanlı İmparatorluğu'nu taksim planlarına; Edirne'nin uğramış olduğu istilalardan Millî Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'ne kadar çok farklı konularda da kalem oynatmıştır.

Çok yönlü bir ilim adamı olarak önemli çalışmalara imza atmış olan ve çalışmalarıyla ilgili mütevaziliği de elden bırakmayan Baykal, *Tarih Terimleri Sözlüğü* de çıkarmıştır. Yine İslam Ansiklopedisi, Türk Ansiklopedisi ve Çağdaş Tarih Sözlüğü gibi çeşitli ansiklopedilerde Türkçe ve İngilizce maddeler yazdığını da vurgulamak gerekir. Bu maddelerin bir kısmı biyografi türündeyken diğer bir kısmı da savaşlar, isyanlar, antlaşmalar gibi farklı konularla ilgilidir.

Son olarak Bekir Sıtkı Baykal'ın yetiştirdiği öğrencilere bakacak olursak, Mahmut Şakiroğlu ve Selahattin Tansel bunların başında gelmektedir. Ayrıca Baykal, Mahmud Hamçi, Razaulhak Şah, Şapur Ensari gibi öğrencilerin de doktora danışmanlığını yapmıştır.

Prof. Dr. Mahmut Hasan Şakiroğlu (1939-2013)

Mahmut Hasan Şakiroğlu 20 Aralık 1939'da İstanbul'da doğmuştur. Ancak o 28 Haziran 1967'de yaş tashihi yaptırmıştır. Dolayısıyla kimliğinde 20 Aralık 1941 doğum tarihi olarak kayıtlıdır. Yine aynı tarihte Şakir olan soyadı da Şakiroğlu olarak değiştirilmiştir. Şakiroğlu'nun nüfusa kayıtlı olduğu yer ise Isparta'nın Merkez ilçesinin Çelebiler mahallesidir. Babasının adı Mustafa Afif, annesinin adı Mefharet Fatma'dır. Eşinin ismi de Bilgi'dir ve iki çocukları dünyaya gelmiştir.

Semavi Eyice'nin aktardığına göre Mahmut H. Şakiroğlu'nun babası Abdülhamit dönemi sadrazamlarından Küçük Sait Paşa'nın ailesinin hukuk işlerine bakmıştır. Dolayısıyla Şakiroğlu'nun ailesi, onların İstanbul Beyoğlu'nda yer alan ve bugün Çiçek Pasajı olarak bilinen hanın üst katındaki lojmanlarında yaşamıştır. Ayrıca Şakiroğlu'nun babası, o dönemde İstanbul'da sayıları çok fazla olan tarih, edebiyat ve sanatla ilgili özel kültür gruplarına da dahildir (2014, s. 493-494). Bu da Mahmut Şakiroğlu'nun hem entelektüel bir çevrede yetişmesinde hem de İtalyancaya yönelmesinde etki etmiştir (Özcan ve Doğan, 2019, s. 6-9).

İtalyan Lisesi'nden 1960 yılında mezun olan Mahmut H. Şakiroğlu, lisans eğitimini 1965'te İstanbul Üniversitesi Sonçağ Kürsüsü ile Yüksek Öğretmen Okulu'nda tamamlamıştır. Öğretmenlik formasyonuna sahip olması dolayısıyla da 27 Mart 1965'te Adana Düziçi İlköğretmen Okulu'na tarih öğretmeni olarak atanmıştır. Buradaki görevini sürdürürken İtalyan hükümetinin verdiği bursu 27 Haziran 1967'de kazanan Şakiroğlu, 1 Ekim 1967-31 Mayıs 1968 tarihleri arasında İtalya'da arşiv araştırmalarında bulunmuştur. Bunda Halil İnalcık ile Tayyib Gökbilgin'in referansları ve teşvikleri etkilidir. Zaten onun DTCF'ye asistan olarak girmesinde de İnalcık'ın rolü büyüktür. Zira o dönemde Princeton Üniversitesi'nde misafir profesör olarak görev yapan İnalcık, DTCF'de Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'nde bir asistanlık kadrosu açıldığını

Şakiroğlu'na yazdığı mektupla haber vermiştir ve Bekir Sıtkı Baykal ile iletişim kurmasını Şakiroğlu'na önermiştir (Özcan ve Doğan, 2019, s. 10-14).[4]

Bu doğrultuda DTCF'deki asistanlık kadrosuna 4 Kasım 1968 tarihli dilekçesi ile başvuruda bulunmuş olan Mahmut Şakiroğlu, Bekir Sıtkı Baykal, Halil İnalcık ve Adnan Erzi'den oluşan sınav komisyonunun 12 Kasım 1968'de gerçekleştirdikleri bilim dalı sınavı ile yabancı dil sınavını başarıyla tamamlamıştır. 25 Ocak 1969'da da asistan adayı olarak Yeniçağ Tarihi'ne atanmıştır.[5] 20 Şubat 1969'da ise DTCF'deki görevine başlamıştır. Bir yılın akabinde de 10 Mart 1970'te Mahmut Şakiroğlu'nun asaleti onanmıştır.

Bu noktada Mahmut H. Şakiroğlu'nun Üniversiteye girişinde büyük destek sağlayan hocası Bekir Sıtkı Baykal (Şakiroğlu, 1987, s. 538), 27 Eylül 1970'te yazdığı bir raporunda Şakiroğlu hakkında şunları dile getirmiştir: *Mahmut Şakiroğlu, tayin edildiği 22 Şubat 1969 tarihinden beri yanımda çalışmaktadır. Asaleti tasdik edilmiştir ve bugüne kadar kendisine verilen vazifeleri dikkatle yapmıştır. Bugüne kadar ki*

[4] Mahmut Şakiroğlu, Bekir Sıtkı Baykal'ın kendi hayatında oynadığı rolü şöyle dile getirir: *İstanbul Üniversitesi'ndeki çalışmalarıma başladığım zaman esas arzum Ortaçağ Tarihi üzerinde ihtisas yapmak, Yunancayı da öğrenerek belirli bir dönemin ana kaynaklarına inmek istemiştim ne var ki burada kadro yok bahanesi ile beni Sonçağ Tarihi kürsüsüne çağıran elemanlar (ki bunların başında B. S. Baykal ile birlikte aynı zamanlarda dönüp kariyere başlayan ve sonra çalışmasını İstanbul'a aktaran Cemal Tukin bulunuyordu) mezuniyetim günlerinde İtalyancaya ihtiyaçları olmadığı bahanesini ileri sürerek akademik çalışmalarımı engellemeye kalkıştılar. Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra konuyu açıkladığım Bekir Sıtkı Baykal, samimi tebessümü ile bu kötü izlenimi silmek için benim fakültesinde akademik hayata girmemi sağladı ve böylece en son yetiştirdiği kişi olarak bu alana dahil oldum.* Bk. (Şakiroğlu, 1995, s. 452)

[5] Personel dosyasındaki belgeye göre Mahmut Hasan Şakiroğlu'na bilim sınavında sorulan sorular şöyledir: Fatih Sultan Mehmed'in İran ve Memluklerle münasebeti; 17. Asırda Osmanlı-Fransız münasebetleri; Hümanizm, Rönesans ve Reformun kısaca tariflerini yapınız? Yine Şakiroğlu yabancı dil sınavına İtalyancadan girmiştir. Bundan dolayı da sınav komisyonuna Şerafettin Turan, Samim Sinanoğlu ve Muzaffer Arıkan da dahil edilmiştir. Ayrıca Şakiroğlu ile aynı dönemde Özer Ergenç de Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'ne asistan adayı olarak alınmıştır.

çalışma ve davranışlarından memnunum ve bundan sonra da aynı şekilde hareket edeceğini söyleyebilirim.

Ayrıca Baykal, kendisinin son doktora öğrencisi olan asistanı Şakiroğlu (Şakiroğlu, 1987, s. 543)'na *"İkinci Osman Olayı ve Bunun Anadolu'daki Akisleri"* konusunu Haziran 1970'te doktora tezi olarak vermiştir ve Şakiroğlu'nun normal süre içinde doktora yapacağını umduğunu da dile getirmiştir.

Bu doğrultuda Topkapı Sarayı Müzesi'nde arşiv çalışmalarına başlayan Mahmut Şakiroğlu, 16 Ekim 1971-30 Aralık 1972 tarih aralığında askerlik vazifesini yapmıştır. 8 Ocak 1973'te de fakültedeki görevine geri dönmüştür.

Bir yıllık askerlikten sonra DTCF'ye geri dönen Şakiroğlu, doktora çalışmalarına devam etmiştir. Ancak doktora tezini bitirme konusunda hocası Bekir Sıtkı Baykal'ın zamanında bitirme konusundaki beklentisini yerine getirememiştir. Dolayısıyla hem danışmanı hem de anabilim dalındaki diğer öğretim üyeleri tarafından *akademik kurallara yeterince bağlı bulunmadığı ve işini gerektiği derecede ciddiye almadığı* şeklinde eleştiriye uğramıştır. Yine de Şakiroğlu, *"Sultan II. Osman Olayı ve Memlekete Uyandırdığı Tepkiler"* başlıklı doktora tezini 22 Mayıs 1978'de danışmanı Bekir Sıtkı Baykal ile Yaşar Yücel, Muzaffer Arıkan, Şerafettin Turan ve Hüseyin Yurdaydın'dan oluşan jüri önünde savunarak, başarıyla tamamlamıştır.

Doktora tezini geç de olsa bitiren Şakiroğlu, hemen ardından doçentlik için hazırlıklara başlamıştır. Bu noktada Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerinde çalışmıştır. Yine bu bağlamda 15 Kasım 1979'dan itibaren bir yıllığına İtalya'ya araştırma yapmaya gitmiştir. Bunun için hazırladığı programında Venedik, Padova, Vatikan, Bolonya, Cenova ve Roma'da yer alan arşivler ile oralardaki Üniversite vs. diğer çeşitli kütüphanelerdeki Türk tarihini ilgilendiren kaynakları araştıracağını belirtmiştir. Buna ilaveten eski devir İtalyancası üzerinde de yoğunlaşacağını dile getirmiştir.

Personel dosyasındaki belgeye göre yurt dışı bilgi ve görgüsünü arttırmak üzere gönderildiği İtalya'dan 4 Kasım

1980'de geri dönen Mahmut H. Şakiroğlu, doçentlik habilitasyon tezi olarak Girit Seferi'ne odaklanmıştır. Bu noktada da Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan şeriyye sicillerini incelemiştir. Bu sırada hem doçentlik hem de yardımcı doçentlik ataması için 18 Aralık 1981'de İtalyancadan yabancı dil sınavına girmiştir. Jürisinde İtalyan Dili ve Edebiyatı'ndan Süheyla Öncel, Ünal Aytür ve Necdet Adabağ yer almıştır. Akademik çalışmalarını değerlendirmek üzere kurulan komisyon ise Yaşar Yücel, Özer Ergenç ve Rıfat Önsoy'dan oluşmaktadır. Raporlar doğrultusunda Şakiroğlu, 24 Mart 1982'de yardımcı doçent olarak atanmıştır.

Yardımcı doçent olarak atandıktan sonra Mahmut H. Şakiroğlu, 18 Kasım 1983'te Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'ne görevlendirilmiştir. Burada görevine devam ettiği sırada Şakiroğlu, Bekir Kütükoğlu, Şerafettin Turan ve Nejat Göyünç'ün yer aldığı doçentlik jürisinin 16 Ekim 1984'te gerçekleştirdiği sınavda başarılı bulunarak, doçent unvanını almıştır. Ancak kendisine fakültede doçentlik kadrosu verilmemiştir. Bunun nedeni ise bilinmemektedir.[6]

Bu süreçte Şakiroğlu Selçuk Üniversitesi'ndeki görevini sürdürmektedir. Fakat DTCF Tarih Bölümü'ndeki Avrupa tarihi dersinin onun tarafından okutulması kararının çıkması[7] üzerine, 1985-1986 eğitim öğretim yılında Selçuk Üniversitesi'ne yeniden görevlendirilmesi uygun görülmemiştir.

---

[6] Şakiroğlu'nun doçent unvanını almadan önce yeniden yardımcı doçent olarak ataması yapılmıştır. Ancak bu atamada dönemin Tarih Bölümü Başkanı Mehmet Altay Köymen Şakiroğlu'nun belli bir konuyu ele alarak baştan sona kadar işlemekten ibaret olan ilmî metodu uyguladığına dair bir delil veremediğini belirterek, onu eleştirmiştir. Yine aynı atamada Muzaffer Arıkan'ın düşünceleri ise şöyledir: *Şakiroğlu'nun bilimsel çalışmalarında dikkati çeken ilk nokta, Osmanlı ve özellikle Venedik arşiv belgelerini kullanmış olması, ikinci nokta ise zengin bir bibliyografya malzemesi ihtiva etmesidir. Bu çalışmaları, özellikle, Osmanlı-Venedik ilişkileri, Fatih Devri ve Venedik'in doğu siyaseti gibi konular üzerine yoğunlaşmış olup, bu konular üzerine orijinal sonuçlara varmıştır.*

[7] Şakiroğlu, dosyasında kendi belirttiğine göre, Avrupa tarihi dersini 1974'ten itibaren DTCF Tarih Bölümü'nde 2. ve 3. sınıflara vermiştir. Yine 1. ve 2. sınıflara da Osmanlı tarihi okutmuştur.

Doçent unvanı almış olsa da Mahmut H. Şakiroğlu 1986 yılında yardımcı doçent olarak yeniden atanmıştır.[8] Haziran 1987'de de İtalya Devleti tarafından kendisine "İtalya Cumhuriyeti Liyakat Nişanı" takdim edilmiştir. Bu süreçte o yine yardımcı doçent kadrosundadır ve doçent olarak atanmadan 16 Ekim 1990'dan itibaren Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda profesörlüğe yükseltilmiştir. Ancak profesörlüğü 31 Temmuz 1991'de onanmıştır.

01 Eylül 1997 ile 31 Ağustos 1998 arasında Akdeniz Üniversitesi'ne görevlendirilmiş olan Mahmut H. Şakiroğlu, 09 Ekim 1998'den itibaren emekli oluncaya kadar üç dönem Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı yapmıştır. 37 yıllık öğretim üyeliğinin ardından 20 Aralık 2006'da yaş haddinden DTCF'den emekliye ayrılan Mahmut H. Şakiroğlu, 3 Ekim 2013'te de vefat etmiştir.

Mahmut H. Şakiroğlu öğretim üyeliği boyunca sadece Osmanlı ve Avrupa tarihi dersleri vermemiştir. DTCF ile birlikte Üniversitemizin Başkent Meslek Yüksekokulu'nda 2003-2004 eğitim-öğretim döneminde Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini okutmuştur. Yine 1993-1994 eğitim-öğretim yılında Sağlık Bakanlığı Gevher Nesibe Sağlık Eğitim Enstitüsü ile 1989-1990 eğitim-öğretim döneminde de Bilkent Üniversitesi'nde bu dersi yürütmüştür.

Uluslararası Denizcilik Araştırmaları Derneği (Yeşil, 2019, s. 547) ile İtalyan Liseliler Derneği'ne üye olmuş olan Mahmut H. Şakiroğlu'nun akademik yaşamı bunlarla sınırlı değildir. O, *Anadolu kaleleri ve bunların askeri ve sosyal bağları* projesi için Vehbi Koç Vakfı'ndan 1996 yılında destek almıştır. Yine

[8] Bu atamada Bahaeddin Yediyıldız Şakiroğlu'nun çalışmaları ile ilgili şunları söylemiştir: *Özellikle II. Selim'in Venedik Cumhuriyeti'ne verdiği 1567 ve 1576 tarihli Ahidnâmeler isimli makalesi Türk tarih araştırıcılığına katkıda bulunan bir çalışmadır.* Yine Muzaffer Arıkan'ın raporu ise şöyledir: *Şakiroğlu 2 yıldır Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda düzenli ders vermekte ve yeni yayınların sonuçlarını öğrencilerine aktarmaktadır. Ayrıca tek bir kısa konuya bağlı kalmadığını çalışmalarının kaynak değerini güçlendirmenin yanında, diğer araştırma dallarına da uzanmıştır. O kitap tanıtmaları ve İtalyancadan yaptığı çevirilerle de tanınmaktadır. İtalyanca ülkemizde az bilinmektedir ve tarihçiler arasında da fazla yaygın değildir. Dolayısıyla onun alana katkısı çoktur.*

Mahmut H. Şakiroğlu, çeşitli tarihlerde Roma, Venedik, Cenova, Atina, İsrail, İstanbul, Adana, Antakya gibi farklı şehirler ile ülkelerde düzenlenen CIEPO, Milli Türkoloji Kongresi gibi değişik kongreler ve diğer bazı etkinliklere de katılmıştır.

Mahmut H. Şakiroğlu *II. Osman'ın Katli ve Bunun Anadolu'daki Akisleri* ile *Girit Seferi (1645-1669)* hakkında doktora ve doçentlik tezleri hazırlamış olsa da onun asıl ilgi alanı Osmanlı İtalya ilişkileri üzerinedir. Zaten Şakiroğlu bu konuya ömrünü adamış bir ilim adamı profili çizmektedir ki İtalya Devleti'nden almış olduğu madalya da bunun bir nişanesidir.

Mahmut Şakiroğlu'nun Osmanlı İtalya ilişkileri üzerine yaptığı çalışmaların[9] en başında 1993 yılında İtalyanca yayınladığı *Osmanlı Sultanı Hizmetindeki Venedikli Korsanlar ve Casuslar (Spie e Corsari Veneti: A Servizio Del Sultano Ottomano)* isimli kitabını zikretmek gerekir. Zira bu kitap, Şakiroğlu'nun İtalya'daki çeşitli arşivler ve kütüphanelerde harcadığı mesaisinin bir ürünüdür.

Bu kitap dışında Şakiroğlu, İtalyan tarihçi Agostino Pertusi'nin İstanbul'un fethiyle ilgili çağdaş Avrupa kaynaklarına dayanan çalışmasını tercüme ederek "İstanbul'un Fethi" adıyla 2004, 2006 ve 2008 yıllarında üç cilt olarak yayınlamıştır. Ardından İstanbul'da İtalya Devleti'nin başkonsolosu olarak görev yapmış olan Tommaso Bertele'nin İstanbul'daki Venedik Sarayı hakkında kaleme aldığı eserini de 2012 yılında *Venedik ve Kostantiniyye: Tarihte Osmanlı-Venedik İlişkileri* ismiyle Türkçeye kazandırmıştır.

Mahmut Şakiroğlu'nun Osmanlı İtalya ilişkileri üzerine çalışmaları bunlarla sınırlı değildir. Onun Türkçe ve İtalyanca olarak çeşitli dergilerde ve bildiri kitaplarında *"Venedik şehrinde Türk adı ve tesirleri", "Prof. Alessio Bombaci, 1914-1979", "1521 Tarihli Osmanlı-Venedik Andlaşmasının Aslî Metni", "Venedik Devlet Arşivi'nde Bulunan İstanbul Balyosu Arşivi Üzerinde Bir Araştırma", "1503 Tarihli Türk-Venedik Andlaşması", Prof.*

[9] Şakiroğlu'nun çalışmaları için bk. (Eyice, 2014, s. 493-507; Yeşil, 2019, s. 547; Özcan ve Doğan, 2019, s. 86-97).

Agostino Pertusi, 1918-1979", "Venedik Devlet Arşivi'ndeki Türkçe Belgeler", "Venedik Kütüphanelerinden İstanbul Hakkında Bazı Resimler", Venedik'deki Türk Ticaret Merkezi (Fondaco dei Turchi) Hakkında Yeni Bilgiler ve Bunun Ticaret Tarihimizdeki Yeri" gibi pek çok makalesi ve çevirileri bulunmaktadır. Ayrıca bu bağlamda tanıtma yazıları da yazmıştır. Bunlara, Türk Ansiklopedisi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi ve Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde gerek İtalya'da yetişen Türkolog ve şarkiyatçılar gerekse İtalya'ya dair kaleme almış olduğu çok sayıda ansiklopedi maddesi de ilave edildiğinde, Şakiroğlu'nun Osmanlı İtalya ilişkileri çerçevesinde Türk tarihçiliğine önemli katkılar sunduğu açık bir şekilde görülür.

Osmanlı İtalya ilişkileri ile ilgili çalışmaları dışında Mahmut Şakiroğlu, tıpkı hocası Bekir Sıtkı Baykal gibi hem Osmanlı hem de Türkiye Cumhuriyeti tarihini ilgilendiren konularda da kalem oynatmıştır. *"Çukurova Tarihinden Sayfalar 1. Payas Ayanı Küçük Ali Oğulları", "Osmanlı Devleti'nde Şarap Üretimi ve Tüketimi Üzerine Bazı Notlar ve Belgeler", "Ankara Halkevi ve Çalışmaları", "Atatürk Döneminde Başlatılan Tarih Çalışmaları ve Halkbilgisi Alanındaki Gelişmeler", "Karamanlılar (Türk Ortodokslar) tâbirinin ortaya çıkışı ve bunun kültürümüzdeki yeri", "Memleketimizde Toplu Tarih Çalışmaları", "Atatürk ve Tarih Çalışmaları", "Lozan Barış Andlaşmasından Sonra Uygulanan Türk-Yunan Ahali Değişimine Ait Tarihi Notlar", "Abaza Mehmet Paşa'nın Ankara Kuşatması"* vb. makaleleri bunlardan birkaçıdır.

Bunlar haricinde Mahmut Şakiroğlu'nun kalem oynattığı diğer çalışma alanları ise tarihle uğraşan kişilerin bibliyografilarını toplamak, biyografi ve nekroloji yazıları yazmak ve tanıtım yazıları kaleme almaktır. *Reşit Saffet Atabinen Bibliyografyası* (1985), *Semavi Eyice Bibliyografyası* (1991) ve *Metin And Bibliyografyası* (1993) bunların en bilinenleridir. Ayrıca Şakiroğlu, hocası Bekir Sıtkı Baykal, Tahsin Öz, Tayyib Gökbilgin, Ömer Lütfi Barkan, Cengiz Orhonlu, Yusuf Hikmet Bayur, Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Cemal İzzet Tukin, Çağatay Uluçay, Halil İnalcık, Susanne Anne Skilliter, Reşat Ekrem

Koçu, Fuad Köprülü, Uluğ İğdemir, Orhan Şaik Gökyay gibi kişilerin de bibliyografyaları ile biyografilerini makale olarak kaleme almış ve ayrıca nekroloji yazıları da yazmıştır.

Son olarak Mahmut H. Şakiroğlu'nun bir kısmı günümüzde akademinin içinde yer alan yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin yetişmesinde de katkı sunduğunu belirtmek gerekir. Bu öğrenciler şöyledir; Deray Ocak, Hatice Cırık, Ahmet Çamalan, Coşkun Güngen, Süleyman Toğaç, Fulya Macun, İsmail Sinan Şahin yüksek lisans; Efkan Uzun, Doğan Gün, Şenay Özdemir, Ayşe Pul, Sabire Arık, Zeynel Özlü, Fulya Macun doktora.

Sonuç

Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal ve Prof. Dr. Mahmut Hasan Şakiroğlu örnekleminde Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Türk tarihçiliğine katkı sunmuş iki Yeniçağ tarihçisini konu edindiğimiz bu bildiride sonuç olarak şunları söylemek mümkündür;

Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa'da yetiştirdiği ilk bilim adamları arasında yer alan ve DTCF'ye atanan ilk öğretim üyesi olan Bekir Sıtkı Baykal ile onun son doktora öğrencisi Mahmut Hasan Şakiroğlu'nun Üniversitemizin ve fakültemizin bilim çınarı olmasında önemli katkılar sundukları ortadadır. Zira her ikisi de hem kaynak hem de batı dillerine olan hâkimiyetlerinin yanı sıra, çok yönlü tarihçilik anlayışlarıyla uluslararası işlere imza atmışlardır. Dolayısıyla Türk tarihi ile Türk kültürünün yaygınlaşmasında Bekir Sıtkı Baykal ve Mahmut Hasan Şakiroğlu'nun başat rol oynadıkları muhakkaktır.

Kaynakça

Çoker, F. (1983). *Türk Tarih Kurumu, Kuruluş Amacı ve Çalışmaları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Demir, R. ve Atılgan, D. (2008). *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve Türkiye'de Beşerî Bilimlerin Yeniden İnşası: Elli Portre*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Eyice, S. (2014). Kaybettiğimiz Bir Osmanlı Tarihi Uzmanı: Prof. Dr. Mahmut Şakiroğlu. *Osmanlı Araştırmaları* (S. 43, s. 493-511), İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Yayınları.

Koç, B. (2016). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Kuruluş Süreci, İlk Mezunları ve Halil İnalcık. *OTAM (S. 40, s. 27-43).* Ankara.

Özcan, A. ve Doğan, G. (2019). *Türk-İtalyan İlişkilerine Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Mahmut H. Şakiroğlu ve Dünyası (1968-2007).* Erişim Tarihi:10.01.2023, https://www.academia.edu/40773861/T%C3%BCrk_%C4%B0talyan_%C4%B0li%C5%9Fkilerine_Adanm%C4%B1%C5%9F_Bir_%C3%96m%C3%BCr_Prof_Dr_Mahmut_H_%C5%9Eakiro%C4%9Flu.

Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal'ın Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arşivi'ndeki personel dosyası.

Prof. Dr. Mahmut H. Şakiroğlu'nun Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arşivi'ndeki personel dosyası.

Süslü, A. (1986). *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin 50 Yıllık Tarihi*. Ankara.

Şakiroğlu, M. H. (1987). Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal 1908-1987. *Erdem* (C. III/8, s. 535-550). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Şakiroğlu, M. H. (1992). Baykal, Bekir Sıtkı. *İslâm Ansiklopedisi* (C. 5, s. 246). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Şakiroğlu, M. H. (1995). Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal (1908-1987). *OTAM* (S. 6, s. 451-462). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Yeşil, F. (2019). Şakiroğlu, Mahmut H. (1939-2013). *İslâm Ansiklopedisi* (C. Ek 2, s. 547). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.